

**Ocena dorobku naukowego dr Iwony Piechnik
w postępowaniu habilitacyjnym
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie: językoznawstwo**

Pani dr Iwona Piechnik ukończyła studia w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie pracuje od 1997 roku, najpierw jako asystent (1997-2005), a od 2005 roku do dzisiaj jako adiunkt. W 2001 roku obroniła pracę doktorską *Traduire l'écriture yourcenarienne* napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Urszuli Dąbskiej-Prokop. Studiowała także 4 semestry filologii ugrofińskiej na Uniwersytecie w Helsinkach.

Dorobek naukowy dr Iwony Piechnik, po uzyskaniu przez nią stopnia doktora, obejmuje monografię *Digilectes: langages de l'homo electronicus et ludens*, stanowiącą podstawowe osiągnięcie we wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego, a także 40 artykułów, w tym: 15 artykułów opublikowanych w krakowskich czasopismach uniwersyteckich z listy ERIH oraz z listy B MNiSW, 25 artykułów jako rozdziały w monografiach wieloautorskich, wydawanych w uznanych wydawnictwach uniwersyteckich w kraju (wydawnictwa UJ), jak i za granicą (Helsinki, Paryż, České Budějovice). W tym okresie Habilitantka prezentowała swoje referaty w 24 konferencjach w kraju i za granicą (Francja, Czechy i Finlandia).

Z przedstawionych do oceny artykułów oraz wykazu opublikowanych prac naukowych i omówionych w Autoreferacie widać bardzo wyraźnie ewolucję z obszaru badań przekładoznawczych (kontynuowanych zaraz po doktoracie i inspirowanych pionierskimi pracami swojej Promotor) do obszaru badań z językoznawstwa historyczno-porównawczego (m.in. języki romańskie, ugrofińskie, bałtyckie). Zainteresowania badawcze Habilitantki są interdyscyplinarne: przekładoznawstwo (dotyczące głównie tekstów literackich), językoznawstwo historyczno-porównawcze i typologiczne (problemy zapoczątkowane m.in. przez J. Kuryłowicza i W. Mańczaka), teorie komunikacji, socjolingwistyka; sytuują się jednak w nurcie językoznawstwa ogólnego, bowiem zasadniczym przedmiotem badań Habilitantki są wyrażenia językowe, które opisuje w danym kontekście historycznym i społecznym.

Warto zauważyć, że dr Iwona Piechnik jest osobą znaną i cenioną w środowisku językoznawców, literaturoznawców, historyków i socjologów.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego wskazanego przez Kandydatkę do stopnia doktora habilitowanego

Głównym osiągnięciem naukowym, wskazanym przez dr Iwonę Piechnik jest rozprawa habilitacyjna *Digilectes: langages de l'homo electronicus et ludens* (Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2018), licząca 313 stron. Praca ta wpisuje się w aktualne badania nowego kodu porozumiewania się w komunikacji elektronicznej z użyciem klawiatury i wypełnia lukę poprzez syntezę dotychczasowych opracowań oraz przez porównanie tych jednostek w języku francuskim i polskim, jako języków reprezentujących dwie rodziny językowe w Europie, w odniesieniu do angielskiego, w którym ten kod powstał. Stanowi także utrwalenie tych faktów językowych, które mogą przeminąć wraz z postępem technicznym w komunikacji elektronicznej.

Monografia składa się z ośmiu rozdziałów, konkluzji, trzech glosariuszy digilektów (dla języka angielskiego, francuskiego i polskiego), listy źródeł przykładów, bibliografii, streszczeń (w języku francuskim, angielskim i polskim). We wstępie Autorka określa przedmiot pracy i cel, jakim jest opis „przekształceń słów, wyrażeń i zdań, skracających się do segmentów digilektalnych”, a także ustalenie zasad „budowania informacyjnych segmentów w digilekcie”.

W I i II Rozdziale Habilitantka wprowadza czytelnika w zasadniczą problematykę poprzez ukazanie kontekstu pojawienia się digilektów, czyli nowych form komunikacji pisemnej drogą elektroniczną, a w związku z tym wykształcenie się społeczeństwa informacyjnego, rzeczywistości wirtualnej i kultury elektronicznej (I) oraz poprzez naszkicowanie obrazu pokoleń X/Y/Z oraz problemu kultury masowej i cyberkultury, stawiając pytanie o wszechobecny ludyzm (II). W Rozdziale III pojawiają się zagadnienia zmian w kulturze języka, a zwłaszcza „inwazji” slangów w języku ogólnym oraz rosnącego wpływu języka angielskiego, badanego na obszarze języka francuskiego i polskiego. Habilitantka ma rację, jednak nie przypisywałabym tak dużej społecznej roli dla stylu „dezynwoltury” i priorytetowi języka potocznego. Zabrakło tutaj odniesienia do norm, o które systematycznie upominają się środowiska opiniotwórcze, a nawet językoznawcze, organizując konferencje naukowe dotyczące problematyki norm. Podsumowując: pierwsze trzy rozdziały mają raczej charakter popularno-naukowy z dziedziny socjologii i kultury.

Najbardziej interesującym dla językoznawcy jest Rozdział IV, w którym Habilitantka podejmuje próbę przedstawienia historii abrewiacji oraz opisanie systemów graficznych w trzech badanych językach. Wykazując się dużym oczytaniem i erudycją, przedstawia tu syntezę historii powstania digilektów, zaraz potem nawiązuje do praktyki skracania wyrazów, poczynawszy od starożytności, a następnie omawia systemy graficzne ogólnie i systemy poszczególnych języków. O ile wyczerpująco jest to omówione dla języka francuskiego i angielskiego, tak dla języka polskiego

zabrakło odwołania do ważnych dla tego zagadnienia opracowań, np. Z. Klemensiewicz (1961, 1976), B. Walczak (1999), S. Dubisz (2006). Niezwykle ciekawym jest pkt. 4.5 o historii interpunkcji i układu strony. Dodam, że za autora znaków interpunkcji uważa się powszechnie Arystofanesa, a interpunkcji został poświęcony cały nr czasopisma *Langue Française*, 1980/45, który nie został tutaj uwzględniony. Przejście do ukazania gry z układem graficznym w literaturze, a następnie do samej literatury cyfrowej jest zupełnie uzasadnione. Tym bardziej, że również w języku polskim pojawia się literatura cyfrowa i opracowania na jej temat (np. P. Chorzewska, U. Pawlicka).

Próba opisanie historii systemów graficznych i skracania jest, niestety, próbą niezbyt udaną. Z jednej strony nie do końca uporządkowany jest układ treści, gdyż w 4.1. już pojawia się informacja na temat historii digilektów i ich form, co częściowo zostaje powtórzone w 4.7. Z drugiej strony w rozszerzonych wątkach dotyczących literatury gubi się główny cel, jakim jest zapowiadający się interesująco nowy model słowotwórczy, określany jako rodzaj e-morfologii. Według tego modelu wyrazy redukowane są zgodnie z regułami narzuconymi przez system graficzny danego języka. W Rozdziale 4.8. podane są co prawda „ogólne cechy” digilektów, a wśród nich wyliczone także różne techniki uzyskania przestrzeni, ale nie są to kryteria opisu, które miałyby służyć Habilitantce w następnych rozdziałach. Być może ramy metodologiczne językoznawstwa historyczno-porównawczego nie pozwalają na bardziej spójne i problemowe zestawienie technik ucięć wyrazów (przez apokopę, synkopę i aferezę) i zdefiniowanie typów kontaminacji (w językoznawstwie francuskim dość dokładnie opisany jako *mot-valise*). Niemniej jednak, zabrakło tutaj wyraźnego i uporządkowanego wprowadzenia kryteriów dla modelu tworzenia digilektów, wynikiem czego są zbyt analityczne podrozdziały w prezentacji przykładów, swoją drogą, ilustrujące właśnie wyżej wspomniane typy technik „budowania informacyjnych segmentów w digilekcie”.

Kolejne cztery rozdziały zawierają listy szczegółowych rodzajów digilektów w różnych językach (V – angielskie, VI – francuskie, VII – polskie, VIII – inne języki) według opracowanych przez Habilitantkę kryteriów i ustalonego schematu (m.in. symbole, pisownia fonetyczna, ucięcia - apokopa lub synkopa, skróty, akronimy). Przykłady digilektów zaczerpnięte są z trzech języków: angielskiego, francuskiego i polskiego. Wybór tych trzech języków jest jak najbardziej uzasadniony: język angielski jako źródło digilektów, język francuski jako mający historycznie wiele cech wspólnych z angielskim oraz język polski, który ma odrębny od tych języków system ortografii. To zestawienie prowadzi do klarownych wniosków wykazujących realny wpływ angielskiego na tworzenie digilektów w pozostałych językach oraz przyczyny fonetyczne i morfologiczne, dla których język polski stosunkowo mało jest podatny na ich tworzenie. Jako wytrawna specjalistka w zakresie typologii języków, dr Iwona Piechnik kontynuuje analizę

digilektów w językach germańskich, romańskich, słowiańskich i ugrofińskich, dodając jeszcze grecki i esperanto, aby opisać widoczne tendencje tworzenia digilektów w tych rodzinach językowych.

Na wysoką ocenę zasługują te rozdziały zawierające skrzętną pracę zbierania przykładów z wielu źródeł, dzięki czemu powstają swego rodzaju słowniki digilektów ze wskazaniem na procesy językowe, jakie w nich zachodzą, a które to mogą posłużyć jako modele językowe tworzenia kolejnych e-leksemów. Godnym podkreślenia jest samodzielne wypracowanie własnego warsztatu naukowo-badawczego: ustalenie kryteriów opisu (słowotwórcze i fonetyczne) oraz glosariuszy digilektów w trzech językach, w których porządek alfabetyczny łączy poprzez indeks z morfologiczno-fonetycznym porządkiem ich systematyzacji. Habilitantka realizuje w ten sposób zamierzony na początku cel zapisu tych faktów językowych, które mogą przejść do historii tak jak średniowieczne manuskrypty kopistów.

Oceniając rozprawę habilitacyjną od strony redakcyjnej, stwierdzam niestety, że są drobne błędy, ale też i uchybienia w tworzeniu bibliografii. Na 30 stronach znajduje się wiele pozycji, które nie zostały uwzględnione w tekście wiodącym. W jednym ciągu alfabetycznym umieszczone są naukowe opracowania, blogi i artykuły prasowe, powieści, słowniki. Oceniając od strony językowej, stwierdzam z przyjemnością, że w tych nagromadzonych informacjach Autorka potrafi utrzymać uwagę czytelnika poprzez bardzo dobry styl pisania, i zaciekać.

Pomimo wyżej przedstawionych uwag krytycznych stwierdzam, że monografia przedstawiona jako podstawowe osiągnięcie naukowe spełnia wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym, zwłaszcza w tym, co dotyczy: zwrócenia uwagi na nie omówioną dotąd problematykę, zdefiniowania jej, umiejętności wyszukiwania w różnorodnych źródłach trudnych do uchwycenia faktów językowych w trzech językach oraz ich konsekwentnej analizy według przyjętych przez Habilitantkę kryteriów. Zaznaczam jednak, że wymaga ona kilku poprawek.

Podsumowując : podstawowe osiągnięcie naukowe wskazane we wniosku o przyznanie stopnia doktora habilitowanego **oceniam pozytywnie**, mimo wskazanych uchybień. Moje krytyczne uwagi mają na celu wzbogacenie warsztatu naukowego Autorki, a nie podważanie koncepcji i zasadności analiz.

Ocena aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej

Tzw. pozostałą aktywność naukową Habilitantki należy uznać za bogatą i wielowątkową. Na dorobek naukowy, wymieniony na początku, składa się także współredakcja naukowa 10 monografii wieloautorskich (wydawanych w wydawnictwach Uniwersytetu Jagiellońskiego), a

także recenzje 2 książek naukowych z językoznawstwa oraz przekład 3 monografii naukowych z językoznawstwa i nauk o komunikacji (liczących od 300-500 stron), a ponadto konsultacja naukowo-filologiczna przy tłumaczeniu na polski książki G. Kleibera, *Semantyka prototypu*, tłum. Bronisława Ligara, 2003.

W opublikowanych 40 artykułach, pisanych w różnych językach (francuskim, polskim, angielskim, hiszpańskim, rosyjskim) podejmowała problematykę w wielu obszarach badań: problemy przekładu literackiego, morfologia i fonetyka w perspektywie historycznej i porównawczej, języki ugrofińskie i bałtyckie, historia i socjolingwistyka, slangi. W swoich poszukiwaniach naukowych Habilitantka bardzo często starała się zauważyć zagadnienia dotąd marginalizowane, ciekawie je przedstawić i opracować stosując wiarygodną i skuteczną metodę analizy historyczno-porównawczej poszerzonej o podstawy socjolingwistyczne. Bardzo wartościowe są zwłaszcza artykuły z obszaru typologii opisujące języki ugrofińskie i bałtyckie, języki mniejszościowe i regionalne, ukazujące ich bogactwo oraz wzajemne zapożyczenia potwierdzające aktualność korzeni indoeuropejskich.

Spośród licznych i różnorodnych publikacji omówię pokrótce dwa artykuły. Pierwszy - *Tempo des changements dans les langues par le biais de facteurs externes: exemples indoeuropéens et finno-ougriens* (2014) - z uwagi na to, że jest niejako wyraźnym sformułowaniem własnej, oryginalnej metody badawczej; drugi - *Textes bibliques en langages argotiques* (2016) - z tego powodu, że pragnie Habilitantka rozwijać w przyszłości badania nad słownictwem biblijnym.

W artykule omawiającym tempo zmian zachodzących w językach (2014) wychodzi od metody geograficzno-statystycznej wypracowanej przez W. Mańczaka dla opisu ewolucji języków, prezentując ją w bardzo ciekawym stylu oddającym żywą debatę naukową i stawiając trafne pytania, świadczące o wnikliwym umyśle Autorki. Zauważa przy tym, że metoda geograficzno-matematyczna w językoznawstwie diachronicznym jest potrzebna, lecz niewystarczająca dla zbadania proporcji między konserwatyzmem a innowacją w językach. Uzasadnia to odwołaniem się do badań socjolingwistycznych, psycholingwistycznych i antropolingwistyki, które podkreślają rolę czynników społeczno-kulturowych, psychologicznych, a nawet ekonomicznych, mających wpływ na zmiany zachodzące w językach. Następnie przekonująco ilustruje swoje podstawy metodologiczne na przykładzie języków zwanych „konserwatywnymi” (islandzki, litewski, fiński, języki lapońskie). Konkluduje koniecznością wzięcia pod uwagę nie tylko czynników geograficznych, ale także faktycznego i sprawczego udziału konkretnych osób mających realny wpływ na zmiany zachodzące w różnych językach. Proponuje więc metodę geograficzno-matematyczną uzupełnioną o „społeczną historię języka”.

W artykule przedstawiającym teksty biblijne w językach slangowych (2016) Habilitantka omawia tłumaczenia tekstów biblijnych na tego typu języki we francuskim, angielskim, fińskim, polskim. Okazuje się, że tego rodzaju tłumaczeń jest bardzo dużo i to począwszy od XIX wieku. Zwraca uwagę na bardzo ważny problem zachowania charakteru sakralnego tych tekstów. Podkreśla, że tego typu tłumaczenia mają na celu skuteczność dotarcia z przesłaniem do różnych środowisk. Warto jednak doprecyzować podstawowe rozróżnienie tłumaczeń tekstu sakralnego (natchnionego), jakim jest Biblia (Pismo Święte), na tłumaczenia w Kościele katolickim (Biblia katolicka, a punktem odniesienia dla tłumaczeń francuskich jest *Bible de Jérusalem*) i na tłumaczenia w Kościele protestanckim (Biblia protestancka). Rozróżnienia te pojawiają się sporadycznie: na początku artykułu (przywołanie fragmentu katolickiej konstytucji dogmatycznej *Dei Verbum*) i na końcu (zalecenia Lutra dla tłumacza Pisma Świętego). Jednak brakuje ich w prezentacji różnych tłumaczeń na języki slangowe czy potoczne. To podstawowe rozróżnienie, w odniesieniu do którego omawiane byłyby tłumaczenia na języki slangowe, stanowiłoby cenne uzupełnienie teorii ekwiwalencji Nidy oraz otworzyłoby nowe kierunki dla analiz słownictwa biblijnego, planowanych przez Autorkę.

Wszystkie przedstawione do oceny publikacje napisane są w bardzo dobrym stylu i poprawnym językiem naukowym, a sporadyczne błędy to głównie literówki. Powtarzają się jednak uchybienia w tworzeniu bibliografii wskazane wyżej, sięgające proporcji nawet 30%-50% autorów nie cytowanych w artykule spośród zamieszczonych w bibliografii. Uchybienia te znajdują się jednak tylko w niektórych artykułach, a jest wiele poprawnie zredagowanych, co świadczy o tym, że Habilitantka opanowała zasady redakcji tekstów naukowych, a być może szybkie tempo pracy nie pozwoliło jej na dopracowanie niektórych aspektów redakcyjnych.

Kończąc omawianie aktywności naukowej dr Iwony Piechnik pragnę podkreślić, że Jej publikacje naukowe **nie pozostawiają wątpliwości co do bardzo dobrych kompetencji badawczych**. Opublikowane teksty świadczą o tym, że jest badaczką dojrzałą, świadomą stosowanego przez siebie warsztatu metodologicznego, posiadającą szerokie horyzonty myślowe i systematycznie rozwijającą swoje zainteresowania naukowe.

Aktywność Habilitantki w zakresie popularyzacji nauki oraz współpracy międzynarodowej jest imponująca. Wygłosiła 24 referaty na konferencjach międzynarodowych, 6 – na konferencjach ogólnopolskich, a także 2 w ramach cyklu wykładów na *Europejski Dzień języków*. Współorganizowała 2 międzynarodowe konferencje oraz 3 ogólnopolskie. Przez 14 lat (2002-2016) była sekretarzem redakcji czasopisma *Romanica Cracoviensia*, w tym numeru specjalnego *Fontes Christianae*, 2010.

Pani dr Iwona Piechnik brała udział w dwóch międzynarodowych programach badawczych koordynowanych przez Uniwersytet Paris III Sorbonne Nouvelle (Centre Interuniversitaire d'Etudes Hongroises et Finnoises): w latach 2009-2011 (*Western-Eastern Europe: Centre Periphery Dynamics*) i w latach 2014-2015 (*Forme et contexte en linguistique*), z udziałem przedstawicieli Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz wykładowców i doktorantów z innych krajów (Węgry, Finlandia, Niemcy, Słowacja, Czechy i Włochy).

Przebywała na Uniwersytecie w Helsinkach trzykrotnie, dzięki stypendium Rządu Fińskiego. Uczestniczyła w dwóch kursach letnich: języka i kultury fińskiej na Uniwersytecie w Oulu w Finlandii oraz języka i kultury węgierskiej na Uniwersytecie w Debreczynie na Węgrzech. Jest chętnie zapraszana z wykładami gościnnymi: odnotujmy jej dwa wystąpienia w Helsinkach i jedno w Clermond-Ferrand.

Publikuje z zakresu romanistyki jak i ugrofinistyki, utrzymuje kontakty naukowe z obu filologii, zarówno w kraju, jak i za granicą (Francja, Belgia, Hiszpania, Włochy, Finlandia, Węgry, Niemcy, Czechy, Słowacja, Federacja Rosyjska, Stany Zjednoczone itd.).

Aktywność w zakresie popularyzacji nauki i współpracy naukowej **oceniam wysoko**. Habilitantka potrafi współpracować w różnych zespołach naukowych krajowych i międzynarodowych, chętnie nawiązuje współpracę z pracownikami Instytutu, o czym świadczy współredagowanie z nimi kilku monografii wieloautorskich, co zasługuje na szczególne uznanie.

Na dorobek dydaktyczny, wynikający z obowiązków statutowych, składa się prowadzenie różnorodnych zajęć (wykłady, konwersatoria, seminaria, ćwiczenia) z zakresu gramatyki opisowej języka francuskiego, gramatyki kontrastywnej polsko-francuskiej, gramatyki historycznej. Ale też i zajęcia opcjonalne na temat języków romańskich i bałtycko-fińskich w perspektywie porównawczej, na temat żargonu i slangów. Habilitantka jest więc **doświadczonym dydaktykiem**, a jej zajęcia cieszą się dużym zainteresowaniem. Nie dziwi więc fakt, że jest promotorem 20 prac magisterskich (18 po francusku, 1 po hiszpańsku, 1 po portugalsku) oraz 45 prac licencjackich (40 po francusku, 5 po hiszpańsku)

Oceniając aktywność organizacyjną, należy podkreślić, że Habilitantka przez wiele lat wykonywała istotne dla funkcjonowania jednostki macierzystej funkcje: sekretarz Instytutu Filologii Romańskiej w latach 2011-2016, sekretarz komisji rekrutacyjnej na filologię romańską w latach 2002-2005, członek Komisji ds. rekrutacji obcokrajowców na Wydziale Filologicznym UJ w latach 2012-2016.

Konkluzja

Przegląd wszystkich obszarów działalności dr Iwony Piechnik ukazuje Jej ciekawość świata, pasję badawczą i benedyktyńską pracowitość. Jej pokaźny dorobek świadczy nie tylko o naukowej samodzielności, ale też i o rzadko spotykanej równowadze pomiędzy dynamicznym rozwojem naukowym (formułowanie, dobieranie oraz rozwiązywanie problemów badawczych), niezwykle aktywnym uczestnictwem w działalności organizacyjnej macierzystego Instytutu, oraz wzbudzającą zainteresowanie pracą dydaktyczną i translatorską, która znajduje odzwierciedlenie w publikacjach naukowych. Dokonania te zyskały uznanie w wielu środowiskach akademickich, krajowych i międzynarodowych, a ponadto są ściśle związane z komunikacją społeczną w różnych kręgach kulturowych.

Stwierdzam więc z całym przekonaniem, że Kandydatka wniosła znaczący wkład do językoznawstwa ogólnego, w szczególności do językoznawstwa historyczno-porównawczego, że spełnia wymogi określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (por. Dz.U. nr 65, poz. 595, ze zmianami w Dz.U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365, Dz.U. z 2011 r. nr 84 poz. 455), **co uzasadnia mój wniosek o nadanie dr Iwonie Piechnik stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie: językoznawstwo.**

Prof. zw. dr hab. Dorota Śliwa